

Hoe leefbaar is het Nederlands?

NORBERT CORVER*

Abstract

This paper addresses the question of the vitality of the Dutch language. It is argued that this question consists of two sub-questions: (i) the question of the vitality of Dutch as an Internal-language, and (ii) the question of the vitality of Dutch as an External-language. In addition, it is argued that statements about the vitality of Dutch are often formulated as global statements, i.e. statements that concern the entire Dutch language, while they concern only a subpart of the language, most typically that part of the Lexicon that concerns so-called content words (i.e. the Dictionary). The overall conclusion is that E-Dutch is a vital phenomenon in the Dutch language community and that I-Dutch can be characterized as a vital cognitive capacity in the Dutch speaking individual.

1 De vitaliteit en weerbaarheid van het Nederlands

Hoe leefbaar is het Nederlands? Een vraag als deze past natuurlijk helemaal in deze politiek dynamische tijd, waarin de leefbaarheid van onze Nederlandse samenleving op lokaal, regionaal en nationaal politiek niveau een belangrijk onderwerp van gesprek is. In de politieke arena verwijst de notie leefbaarheid naar wat Van Dale definieert als: 'geschikt om erin of ermee te leven.' Naast deze betekenis vermeldt Van Dale nog een tweede betekenis, een betekenis die minder algemeen is in het Nederlandse taalgebied maar voorkomt in wat in Van Dale aangeduid wordt als het Belgisch-Nederlands. Deze tweede betekenis luidt: 'levenskrachtig, levensvatbaar'. Het is met name deze tweede betekenis die ons naar het thema brengt van de vitaliteit van het Nederlands, en gekoppeld daaraan de weerbaarheid van de Nederlandse taal.

Als we het hebben over vitaliteit van iets of iemand, dan hebben we het over een gesteldheid, d.w.z. een staat of toestand waarin iemand of iets zich bevindt. Zo spreken we bijvoorbeeld over de gesteldheid van het weer, of de gesteldheid van het lichaam of de gesteldheid van iemands geest. En zo zouden we ook kunnen spreken over de gesteldheid van het Nederlands. Een vitale gesteldheid duidt daarbij op een levendige en levenskrachtige staat of toestand.

* Universiteit Utrecht, afdeling Nederlandse taalkunde, Onderwijsinstituut Nederlandse Taal en Cultuur & Utrecht Institute of Linguistics-OTS, Trans 10, 3512 JK Utrecht. E-mail: norbert.corver@let.uu.nl. Dit artikel werd als lezing gepresenteerd op het colloquium *Het Nederlands: een weerbare taal*, dat plaatsvond aan de universiteit van Amsterdam ter gelegenheid van de oratie van Fred Weerman. Ik dank enkele aanwezigen aldaar voor commentaar, evenals de externe beoordelaar en de redactie van *Nederlandse Taalkunde*.

Zowel aan het begrip ‘gesteldheid’ als aan het begrip ‘Nederlands’ zitten twee dimensies. Het begrip gesteldheid kan verwijzen naar een totaaltoestand of naar een deeltoestand. En het begrip ‘Nederlands’ kan verwijzen naar een ‘externe toestand’ of naar een ‘interne toestand’. In wat volgt zal ik ingaan op deze twee dimensies, te beginnen met het begrip ‘gesteldheid’.

● 2 De gesteldheid van het Nederlands

De twee dimensies van het begrip ‘gesteldheid’ kan ik illustreren aan de hand van de lichamelijke gesteldheid van een organisme. Als dat organisme een mens is, dan spreekt de geneeskunde ook wel over ‘constitutie’. Het begrip ‘constitutie’ gaat terug op de welbekende Griekse arts Hippocrates (ca. 460 v.C.), die werkte op het eiland Kos. Hij richtte zich op de algemene totaaltoestand van het menselijk lichaam. Volgens zijn ziekteleer bestond gezondheid en vitaliteit van het lichaam in de juiste samenstelling uit de vier lichaamsappen of vochten (de zogenaamde *humores*): bloed, slijm, lymfe en gal. In een gezond lijf waren deze vochten in de juiste verhouding aanwezig. In een ongezond lijf was de vochtvermenging verstoord.

Als reactie op deze ziekteleer, waarin ziekte gelijk stond met aantasting van het gehele lichaam, kwam in de tweede helft van de 18^e eeuw met name door het werk van de Italiaanse anatoom en patholoog Morgagni de vraag naar de zetel van de ziekte centraal te staan. Daarbij bleek dat ziekte veelal niet het gehele lichaam aantast, maar slechts een orgaan, een deel ervan of een aantal cellen. Kortom, aantasting van de gesteldheid van het lichaam was lokaal. Deze afgebakende delen werden de *solida* genoemd. Volgens de zogenaamde solidair-pathologie gaat het bij de behandeling van een ziekte dan ook om ziektebestrijding in een deel van het menselijk lichaam.

Beide visies op de gesteldheid van het menselijk lichaam, noem ze maar de totaliteitsvisie of geheel-benadering en de lokaliteitsvisie of deel-benadering, komen steeds weer naar voren als het gaat over de gezondheid en vitaliteit van ons gestel. En vaak komen beide visies ook in gecombineerde vorm voor. Denk maar aan het antwoord op de bekende huisartsenvraag: “Hoe voelt u zich?” Antwoorden op deze vraag luiden veelal: “Ik voel me over het algemeen eigenlijk heel goed” – een totaliteitsantwoord – “alleen die pijn onder in mijn rug, hè” – een lokaliteitsantwoord. Of: “Ik zit goed in mijn vel” – een totaliteitsantwoord – “maar die rotknie blijft me opspelen, hè.”

Als we kijken naar uitspraken over de gesteldheid van het Nederlands, dan voert de totaliteitsvisie de boventoon. Dit uit zich vaak in algemene uitspraken van het type: “Het gaat slecht met het Nederlands.” “Het Nederlands verengelst.” “Het Nederlands gaat verloren.” Daarbij komt een beeld naar voren als zou het Nederlands terrein aan het verliezen zijn, ja zelfs aan het verdwijnen zijn. Kortom, de hele Nederlandse taal zou worden aangetast door invloeden van buitenaf en zou onvoldoende weerstand kunnen bieden aan dit soort invloeden. De vraag is natuurlijk of dat zo is en bovendien is het de vraag of de gesteldheid van het Nederlands in zijn totaliteit wordt ‘aangetast’ of dat er eerder sprake is van ‘lokale aantasting’ van het Nederlands.

3 Binnen-Nederlands en Buiten-Nederlands

Kreten aangaande de veronderstelde afnemende vitaliteit en weerbaarheid van het Nederlands betreffen, overigens, het Nederlands als externe taal, en daarmee kom ik bij de twee dimensies die vastzitten aan het begrip 'Nederlandse taal' en 'taal' in zijn algemeenheid. Ik heb het dan over het onderscheid tussen het Nederlands als extern verschijnsel en het Nederlands als intern verschijnsel. De notie 'externe taal' is door de Amerikaanse taalkundige Noam Chomsky in zijn boek *Knowledge of Language* (1986) geïntroduceerd als *E-language* en door Muysken (2002) in zijn Nijmeegse oratie vertaald als 'buitentaal'. *E-language*, oftewel buitentaal, verwijst naar taal als sociaal en cultureel verschijnsel. Kortom, de taal als object in de samenleving. Het Nederlands als buitentaal, oftewel het 'Buiten-Nederlands', bestaat dan uit de verschillende Nederlandse taaluitingen zoals die in de Nederlandse taalgemeenschap daadwerkelijk geproduceerd (en begrepen) worden. Deze tekst, bijvoorbeeld, vormt een stukje Buiten-Nederlands.

Naast *E-language* onderscheidt Chomsky *I-language*. In Muyskens vertaling: binnentaal. De notie 'binnentaal' verwijst naar taal als cognitief-biologisch verschijnsel: het mentale taalsysteem van een bepaald individu (d.w.z. de mentale grammatica met zijn bouwstenen en regels), dat als een vorm van kennis aanwezig is in het brein van dat individu. Als dit talige kennisstelsel het Nederlands betreft kunnen we spreken over 'het Binnen-Nederlands'. Aangezien mijn Binnen-Nederlands grotendeels correspondeert met dat van u als lezer, bent u in staat deze tekst, een buitentaalprodukt, te begrijpen.

Gegeven het onderscheid tussen binnentaal en buitentaal kan het vraagstuk aangaande de vitaliteit en weerbaarheid van het Nederlands opgesplitst worden in twee deelvragen:

- (a) Wat is de vitaliteit en weerbaarheid van het Buiten-Nederlands, d.w.z. het Nederlands als sociaal-cultureel verschijnsel, een verschijnsel in de Nederlandse taalgemeenschap?
- (b) Wat is de vitaliteit en weerbaarheid van het Binnen-Nederlands, d.w.z. het Nederlands als cognitief-biologisch verschijnsel, een verschijnsel binnen het individu?

4 De leefbaarheid van het Buiten-Nederlands

Laten we beginnen met de vraag aangaande de vitaliteit en weerbaarheid van het Buiten-Nederlands, zeg maar even voor het gemak: de Nederlandse taal als sociaal en cultureel verschijnsel in Nederland en Vlaanderen. Staat dat Nederlands onder druk en gaat het wegens afnemende weerbaarheid misschien verloren? Deze bezorgdheid over het Buiten-Nederlands wordt onder meer ingegeven en gevoeld door verschijnselen in de samenleving zoals het oprukkende Engels, de eenwording van Europa waarin Nederland als klein landje met een klein taaltje kwetsbaar is, de meertalige Nederlandse samenleving waarin naast het Nederlands migrantentalen worden gesproken zoals het Turks, Marokkaans-Arabisch en Berbers, en het bestaan van jongerentalen die gekenmerkt worden door buitenlandse invloeden. De veronderstelling is dan dat in deze meertalige samenleving het Nederlands als sociaal-cultureel verschijnsel wordt aangetast.

Maar is dat nou zo? Sociologen, sociolinguïsten en andere taaldeskundigen lijken het er over eens te zijn dat het met die bedreiging van het Buiten-Nederlands op dit moment

wel meevalt (zie onder meer: Nortier 2001, De Swaan 2002). In de meertalige samenlevingen die Nederland en Vlaanderen zijn is het Nederlands nog steeds de voornaamste bron van intermenselijke communicatie. Zowel op schrift als in mondeling gebruik is het Nederlands de voertaal in het openbare leven, de landelijke en regionale politiek, de media en het onderwijs. Dat in het internationaal-economische verkeer vooral het Engels de voertaal is, is niet meer dan logisch. Het is de mondiale lingua franca voor zakelijke communicatie tussen mensen met een verschillende taalachtergrond. Maar let wel, het gebruik van het Engels in dit deelgebied van intermenselijke communicatie betekent geenszins dat het Buiten-Nederlands als algemeen communicatiemiddel in de Nederlandse taalgemeenschap bedreigd wordt. Hoe zeer de sales manager en business unit controller zich in het zakelijk verkeer ook van het Engels mogen bedienen, thuis aan de eettafel, bij de visvereniging en zelfs bij McDonald's spreken ze gewoon Nederlands.

Ook als uitlaatklep van culturele identiteit doet het Nederlands het niet slecht: Nederlandstalige romans verschijnen bij de vleet, Engelstalige boeken worden volop vertaald in het Nederlands, en ook het Nederlandse lied is in volle glorie aanwezig. Zelfs bij uitheemse ritmische en melodische invloeden doen de liederen van Frans Bauer, Marco Borsato – echte Nederlandse artiestennamen – en BZN nog oerhollands aan. Het Buiten-Nederlands lijkt stevig verankerd te zijn in het collectieve culturele kapitaal.

Samenvattend lijken we te mogen concluderen dat over het algemeen de gesteldheid van het Buiten-Nederlands op dit moment goed is. Het is vitaal en weerbaar. In een recent artikel, *Kleine talen – grote belangen*, merkt René Appel echter terecht op dat enige alertheid wel op zijn plaats is. Ofschoon het gebruik van het Engels op Nederlandse bodem niet te vermijden is in bepaalde domeinen, zoals bijvoorbeeld het internationale zakenverkeer, kan men soms vraagtekens plaatsen bij het gebruik van het Engels in andere communicatieve contexten. Eén voorbeeld dat hij noemt is het gebruik van het Engels als instructietaal in het VO-onderwijs bij de niet-taalvakken, zoals geschiedenis of aardrijkskunde.

Dat de gesteldheid van het Nederlands ook in de toekomst – in ieder geval de nabije – goed zal blijven heeft natuurlijk ook alles te maken met het simpele feit dat binnen onze samenleving vrijwel alle Nederlandse ouders hun kinderen (nog steeds) toespreken in het Nederlands. Een beter weermiddel tegen het oprukkende Engels of andere ‘talige bedreigingen’ is niet te bedenken. Op basis van de Nederlandstalige input, of beter gezegd invoer (een buitentaalprodukt), van zijn directe talige omgeving wordt het Nederlands vanzelf de eerste taal van het taallerende kind. En daar kan het Engelstalige zakenverkeer gelukkig helemaal niets aan veranderen.

● 5 De leefbaarheid van het Binnen-Nederlands

De moedertaalverwerving van het Nederlands als vitaliteitsfactor en weermiddel brengt me bij het Nederlands als binnentaal, d.w.z. het Nederlands als individueel mentaal taalsysteem. Verwerving van het Nederlands op basis van talige invoer uit de taalomgeving – het Buiten-Nederlands – houdt in dat het kind een mentale grammatica construeert van de taal in zijn omgeving. Deze mentale grammatica van het Nederlands brengt taalstructuren voort, die het resultaat zijn van verbindingen van discrete talige eenheden zoals morfemen, woorden en woordgroepen. Aan deze taalstructuren is een klank- en een

betekenisrepresentatie gekoppeld. Kennis van het Nederlands houdt ruwweg in dat men de juiste verbanden weet te leggen tussen structuur, klank en betekenis.

Hoe zit het nu met de weerbaarheid en vitaliteit van dat Binnen-Nederlands? Ook aan deze vraag zitten meerdere dimensies vast. Verwerving van de Nederlandse taal staat gelijk aan een ontwikkelingsproces waarbij het Binnen-Nederlands (d.w.z. de interne grammatica) zich ontwikkelt (evolueert) van de ene interne taaltoestand in de andere interne taaltoestand. Via een aantal tussentoestanden van het Binnen-Nederlands bereikt het taallerende kind, of beter gezegd zijn grammatica, de eindtoestand, ook soms aangeduid als de volwassen taaltoestand. In dat eindstadium ligt het regelsysteem van het Nederlands zo goed als vast en blijft verdere taalverwerving grotendeels beperkt tot de woordenschat, de zogenaamde lexicale kennis.

De vraag naar de weerbaarheid en vitaliteit van het Nederlands is feitelijk een vraag die van toepassing is op al die ontwikkelingstoestanden van het individuele taalsysteem, d.w.z. het Binnen-Nederlands van een of andere spreker. Globaal worden in ieder geval de volgende drie toestanden of fasen onderscheiden in het taalontwikkelingsproces (zie onder meer Van Kampen en Wijnen 2000): de eenwoordfase, de telegramstijlfase en de differentiatiefase. Als we kijken naar de grammaticale ontwikkeling die uiteindelijk resulteert in de eindtoestand van de mentale grammatica (bijv. het Binnen-Nederlands van mijn jongste zoon), dan kunnen we niet anders concluderen dan dat dit Nederlands buitengewoon vitaal is, en ook weerbaar. De vitaliteit kenmerkt zich in een niet te stuiten explosieve groei en ontwikkeling van het grammaticale systeem in de eerste levensjaren van het kind. Na de zogenaamde eenwoordfase gaat het kind over op korte zinnetjes die aan de oppervlakte bijna uitsluitend bestaan uit inhoudswoorden (de telegramstijlfase). Hierna volgt een periode, wel aangeduid als de differentiatiefase, die gekenmerkt wordt door het verschijnen van een grote verscheidenheid aan functiewoorden en grammaticale morfemen. De ontwikkelingskracht in de differentiatiefase is zo groot dat de Amerikaanse psycholinguïst Pinker (1994) hem wel gekenschetst heeft met de woorden: 'all hell breaks loose.' De kracht van het groeiproces van het Binnen-Nederlands is dusdanig dat na zo'n vijf à zes jaar het kind taalproducten vormt die in grammaticaal opzicht al een behoorlijk volwassen indruk maken. De kern van het regelsysteem van het Binnen-Nederlands is dan zo goed als af.

De talige weerbaarheid van het ogenschijnlijk weerloze kind manifesteert zich onder meer in de ongevoeligheid van het taallerende kind voor expliciete correcties (ook wel aangeduid als 'negatieve feedback'). Het kind maakt gebruik van de talige input van zijn omgeving, waaronder zijn ouders. Op correcties van zijn taal is hij helemaal niet gesteld en hij is er ook niet echt gevoelig voor. Het kind, d.w.z. zijn taalsysteem, stelt zich dan weerbaar op: er wordt vastgehouden aan het regelsysteem van zijn Binnen-Nederlands. Dit resulteert in taalproducten die soms afwijken van equivalenten in het volwassen taalsysteem.

Om wat voorbeelden uit eigen kindertaalbron te geven:

- (1) een neppe jas
- (2) Da's mijnde

Mijn Binnen-Nederlands staat alleen het predicatief gebruik van *nep* toe, dat van mijn zonen (en veel andere taallerende kinderen) staat echter ook het attributief gebruik toe. Een ander voorbeeld is het zelfstandig gebruik van het bezittelijk voornaamwoord. De regels van mijn Binnen-Nederlands produceren ‘de mijne’, die van mijn kinderen: *mijn-de*. En daar blijft hun Binnen-Nederlands zich gedurende enige tijd halsstarrig aan vasthouden, ondanks de aanwezigheid van buitentaalproducten als *de mijne*, *de jouwe* en *de onze* in hun directe taalomgeving. Hun Binnen-Nederlands stelt zich als taalsysteem weerbaar op.

Het is in deze context overigens interessant om op te merken dat een patroon als *mijn-de* ook in sommige volwassen taalsystemen van het Nederlands opduikt. Het Drents van Ruinen zoals beschreven in Sassen (1953:124) heeft bijvoorbeeld naast het patroon *de ziene* (‘de zijne’) of *de miene* (‘de mijne’) ook het patroon *ziende* en *miende*, zoals in:

- (3) Is   det   ziende/miende?
       Is   dat   zijnde/mijnde
       ‘Is   dat de   zijne/de mijne?’

Het is niet ondenkbaar dat de kindertaalvorm *mijn-de* volgens dezelfde morfosyntactische binnentaalregels gevormd wordt als de Ruinense vorm *miende*. Wat die regels precies zijn vereist nauwkeurig onderzoek. In ieder geval lijken we twee elementen te mogen herkennen in deze possessief-pronominale vormen: een bezittelijk voornaamwoord (*mijn*, *mien*) en een lidwoordachtig element (*de*). Het opmerkelijke van dit patroon is de volgorde van deze twee elementen: het bezittelijke voornaamwoord gaat vooraf aan het lidwoord, dat zich als een clitisch element heeft vastgehecht aan het voorafgaande possessieve pronomen. Deze lineaire ordening van het lidwoord en het voornaamwoord wijkt natuurlijk af van die in het standaard-Nederlands (*de mijne*), waarin het lidwoord voorafgaat aan het voornaamwoord, dat bovendien een adjectivale flexie draagt.¹

Ten aanzien van de thematiek van dit artikel laat een kindertaalpatroon als *mijn-de* zien dat de kindergrammatica weerbaar is: ondanks de aanwezigheid van volwassen, Standaard-Nederlandse vormen zoals *de mijne* in zijn directe taalomgeving, blijft het taallerende kind

1 Qua woordvolgorde doen vormen als *mijn-de* en *miende* denken aan Bulgaarse vormen als *mojata* en *tvojata* in zinnen als in (1) (zie onder meer Schoorlemmer 1998):

- (1) A: Čija tetradka šte vzemeš? B: Moja-ta/Tvoja-ta
       A: Wiens aantekenboek zal-je nemen-2.sg. B: Mijn-de/Jouw-de

Dit soort patronen waarin een constituent voorafgaat aan het clitische definitieve lidwoord zijn in de generatieve literatuur wel geanalyseerd in termen van verplaatsing. Het linksperifere element (in casu: het possessieve pronomen) vindt zijn oorsprong in een structurele positie volgend op en lager dan het (definitieve) lidwoord, dat in het algemeen gezien wordt als het meest linkse element in de functionele structuur van de nominale woordgroep (zie (2a)). De oppervlaktevolgorde is dan het resultaat van een verplaatsing van het focus-dragende possessieve pronomen naar de linkerperiferie van de nominale woordgroep, en wel naar de zogenaamde specificerder-positie van het (clitische) lidwoord. Schematisch:

- (2) a [DP Spec [D' ta [PosP moja [Pos' Pos [NP [N e]]]]]]
       b [DP **moja** [D' ta [PosP --- [Pos' Pos [NP [N e]]]]]]

vormen zoals *mijnde* gedurende een bepaalde fase in het taalverwervingsproces produceren. Interessant is natuurlijk dat dit soort kindertaalpatronen ook lijken voor te komen als volwassen taalpatronen. Dit strookt met de gedachte dat 'vreemde' kindertaalpatronen binnen de structurele mogelijkheden vallen zoals die gedefinieerd zijn door de universele grammatica (UG).

Hoe zit het nou met de vitaliteit en weerbaarheid van die volwassen eindtoestand van het Binnen-Nederlands? Kenmerkt de vitaliteit van het zich ontwikkelende Binnen-Nederlands zich in dynamiek (dynamische levenskracht van het taalsysteem in de zin van elkaar snel opvolgende ontwikkelingsfasen), de vitaliteit van het 'volwassen' Binnen-Nederlands kenmerkt zich in stabiliteit. Je zou het als de stabiele levenskracht van het taalsysteem kunnen aanduiden. Het grammaticale gestel is vast van toestand en levenskrachtig: het gaat letterlijk een leven lang mee. Wat dat betreft is de vitaliteit van ons taalsysteem (ook wel aangeduid als het taalorgaan) vergelijkbaar met andere systemen. Neem ons motorische systeem: in de eerste levensjaren ontwikkelt dat systeem zich op dynamische wijze (van tijgeren naar kruipen, naar lopen en vervolgens naar verfijndere motorische bewegingen zoals hinkelen en huppelen). Vervolgens kenmerkt de kracht van dit motorische systeem zich in zijn stabiliteit: je verleert het lopen niet, ofschoon de soepelheid van het systeem natuurlijk op latere leeftijd enigszins achteruit kan gaan, bijvoorbeeld ten gevolge van minder goed functionerende spiermotoriek.

Ten aanzien van de weerbaarheid van het 'volwassen Binnen-Nederlands' lijkt gesteld te mogen worden dat als het Binnen-Nederlands zijn volwassen grammaticale toestand heeft bereikt (zeg maar zo rond het zesde levensjaar van het kind), er vanaf die tijd eigenlijk nog maar weinig wezenlijke veranderingen optreden in dat regelsysteem. In ieder geval lijkt grammaticale inmenging van uitheemse regels (bijv. die van het Engels) in het volwassen Binnen-Nederlands afwezig te zijn.

Zelfs als het volwassen Binnen-Nederlands ter uitdrukking van bepaalde betekenisinhouden baat zou hebben bij bepaalde uitheemse grammaticaregels, dan nog wordt er niet direct grammatisch ontleend aan een vreemde taal, bijv. het Engels. Als voorbeeld noem

Voor de kindertaalvorm *mijnde* en het Ruinense *miende* is een soortgelijke structuuranalyse voorstelbaar:

- (3) a [DP **mijn** [D' de [PosP --- [Pos' POS [NP [N e]]]]]]
 b [DP **mien** [D' de [PosP --- [Pos' POS [NP [N e]]]]]]

De structuuranalyse in (3) is niet meer dan tentatief. Naast de woordvolgorde-overeenkomst tussen patronen als *mojata* en *miende* zijn er echter een aantal onmiskenbare verschillen. De Bulgaarse vorm *mojata* treedt, bijvoorbeeld, ook op in niet-elliptische contexten, zoals in (4a). Een dergelijke distributie is voor zover ik weet onmogelijk in het Kindernederlands van mijn informanten. Het is eveneens uitgesloten in het Ruinense dialect.

- (4) a *mojata* kniga
       mijn-de boek
       'mijn boek'
       b *mijnde huis (kindertaalvariant)
       c *miende huus (Ruinens)

Dit contrast laat zien dat er meer te zeggen valt over de structuuranalyse van vormen als *mijnde* en *miende*. Een diepgaande analyse van de morfosyntax van deze elliptische constructies valt echter buiten het bestek van dit artikel.

ik hier de bevraging van attributieve adjectieven, d.w.z. adjectieven die zich binnen een nominale woordgroep bevinden. Het is een bekend feit dat gradeerbare adjectieven bevraged kunnen worden. Neem bijvoorbeeld de volgende voorbeelden waarin het graadwoord deel uitmaakt van een predicatief gebruikte adjectivale woordgroep:

- (4) Mijn auto is erg groot (gradatie is niet bevraged)
 (5) Hoe groot is jouw auto? (gradatie is bevraged)

In (4) wordt de graadeigenschap van het bijvoeglijk naamwoord *groot* gemodificeerd door het graadaanduidende woord *erg*. In (5) hebben we te maken met een zelfde modificatierelatie, zij het dat het graadwoord nu interrogatief, d.w.z. bevragend, is.

Interessant is nu dat er in attributieve contexten een contrast is tussen een bevragede adjectivale woordgroep (*hoe grote*) en een niet-bevragede adjectivale woordgroep (*erg grote*).

- (6) a Jij hebt een [erg grote] auto gekocht
 b *Ik vraag me af [een hoe grote auto] (of) hij gekocht heeft

Patronen zoals (6b), waarin een bevragede adjectivale woordgroep deel uitmaakt van een naamwoordgroep, zijn alleen bij een echo-interpretatie toegestaan (en dan ook nog alleen in hoofdzinnen):

- (7) [Een *HOE* grote auto] heeft ie gekocht?

In tegenstelling tot het hedendaagse Nederlands, kunnen in sommige talen dit soort (niet-echo-)bevragingen van adjectivale woordgroepen wel binnen het domein van het zelfstandig naamwoord worden gerealiseerd, bijv. in het Engels:

- (8) How big a car did he buy?

En ook het Middelnederlands kende dit soort patronen. Het ging dan niet over de grootte van auto's, maar bijvoorbeeld over de prijs van een berenhuid, zoals in (9), ontleend aan Stoett (1923:90).

- (9) Hoe rikelic een berehuut hebste verloren (Middelnederlands)
 Hoe kostbaar een berenhuid heb-je verloren

Ondanks de alomane aanwezigheid van het Engels in het internationale taalverkeer van de Nederlandse salesmanager, zal hij het niet in z'n hoofd halen om onder invloed van Engelse taalproducten zoals (8) constructies zoals (10) te genereren :

- (10) *Hoe groot een auto heb je gekocht?

Het taalsysteem van het Binnen-Nederlands 'weert' een dergelijke inmenging van een Engelse regel. Het Nederlandse taalsysteem zoekt zijn eigen taalstructurele oplossing om

bevraging te realiseren van adjectivale woordgroepen. Dit resulteert dan vaak in uitingen zoals (11), die als substandaard of gemarkeerd worden getypeerd:

(11) [Hoe'n grote auto] heb je gekocht?

Het opmerkelijke aan deze constructie is dat het interrogatieve graadwoord *hoe* gescheiden is van het gradeerbare adjectief door wat een onbepaald lidwoord ('*n*') lijkt te zijn. Ook nu weer is het interessant om te zien dat dit grammatische patroon gevonden kan worden in volwassen taaltoestanden van sommige varianten van het Nederlands of verwante talen; zie bijvoorbeeld (12) en (13). Het syntactische patroon in (11) valt dus binnen de syntactische mogelijkheden van natuurlijke talen (zoals gespecificeerd door de Universele Grammatica).^{2,3}

(12) Hoe'n grut ein rinnen is dat wol net? (Fries)
Hoe 'n groot eind rennen is dat wel niet
'Hoe ver lopen is dat wel niet?'

(13) Dat kwam er an hoe'n zuinige kok of je 'n haai (Katwijk)
'Dat hing er vanaf hoe'n zuinige kok je had'

We lijken dus te mogen stellen dat als een volwassen taalsysteem een grammaticale regel 'mist' ter uitdrukking van een bepaalde betekenis, die regel niet zomaar geïmporteerd wordt uit een vreemde taal die voorhanden is (bijv. het Engels). Het interne volwassen taalsysteem zoekt de 'oplossing' binnen het eigen systeem (en dat van de Universele Grammatica). Het taalsysteem heeft dus een eigen dynamiek en weerbaarheid. De aanwezigheid van een vreemde taal als het Engels in het algemene taalverkeer leidt niet automatisch tot een verengelsing van de Nederlandse taalstructuur. Om het anders te zeggen: het Binnen-Nederlands lijkt nou niet bepaald direct ten onder te gaan aan invloeden van het Buiten-Engels.

● 6 Lexicale indringers en functionele antilichamen

Als we al Engelse invloeden tegenkomen in het Nederlands, dan zitten die typisch in de woordenschat (het lexicon). Bovendien lijkt de invloed zich dan nog eens te beperken tot de zogenaamde inhoudswoorden, d.w.z. die woorden die een (vrij) specifieke en concrete semantische inhoud hebben en als zodanig de kernbetekenis van de zin dragen. Bijvoorbeeld: nomina, verba en adjectiva. Ontlening lijkt niet (of nauwelijks) van toepassing te zijn op zogenaamde functiewoorden, d.w.z. woorden die een abstracte, 'niet-conceptuele' betekenis uitdrukken (bijv. tijd, modaliteit, definietheid, getal, interrogativiteit) en een meer grammatisch-verbindende functie vervullen in de structurering van de zin.

² Voorbeeld (12) is ontleend aan Hoekema (1996) en voorbeeld (13) aan Overdiep (1937).

³ Een opmerkelijke eigenschap van een constructie zoals *hoe'n grote auto* is de scheiding van het interrogatieve graadwoord en het attributieve adjectief door een onbepaald lidwoord. In de appendix bij dit artikel wordt nader ingegaan op dit interessante syntactische patroon.

Onder deze klasse vallen bijvoorbeeld woordsoorten als lidwoorden, pronomina, voegwoorden en hulpwerkwoorden.

De taalkundige Joseph Emonds maakt in zijn boek *Lexicon and Grammar: The English Syntacticon* een onderscheid tussen twee lexicale componenten: (a) de 'Dictionary' en (b) het 'Syntacticon'. De 'Dictionary' bevat de open grammaticale klassen van woorden, d.w.z. de inhoudswoorden, het 'Syntacticon' de gesloten klassen van woorden, d.w.z. de functiewoorden. Hij merkt verder op dat de 'Dictionary' de lexicale component is die als 'interface' fungeert met wat hij noemt 'non-linguistic memory and culture'. Onder invloed van maatschappelijk-culturele veranderingen is de (binnen-)'Dictionary' van een individuele spreker van het Nederlands dan ook voortdurend in ontwikkeling. Allerlei woorden van uitheemse komaf stromen onze 'Dictionary' binnen. Denk aan: e-mail, computer, file, screen saver. Het is tegelijkertijd een bekend feit dat deze uitheemse woorden vernederlandst worden als ze als input (invoer) worden gebruikt voor het Nederlandse taalsysteem (de binnengrammatica). De taalkundige Gerlach Royen merkte dat ook op in deel IV van zijn *Buigingsverschijnselen in het Nederlands* (1953:8 e.v.). Hij laat bijvoorbeeld zien dat 'Engelse' adjectieven zoals *fair*, *unfair* een Nederlandse verbuiging (-e) krijgen. Aangezien attributieve adjectieven in het Engels geen buigingskenmerk dragen, moet de verbuiging wel van Nederlandse herkomst zijn:

- (14) a een faire strijd
b op unfaire wijze

Gerlach Royen (ibidem, p. 46) merkt over dit soort constructies het volgende op:

Wanneer wij uitheemse adjectieven ontlenen, en die ontleningen als adjectieven laten dienst doen, is dat niet in strijd met ons taalsysteem – al wil dit allerminst zeggen, dat die uitheemse woorden dus met beide handen kunnen of moeten worden aangegrepen. Maar dit puristisch vraagstuk stellen we hier niet aan de orde. Soms is men hierbij milder, soms strenger in z'n oordeel.

Een ander voorbeeld van ontlening dat Royen geeft, betreft het gebruik van bepaalde kwantiteit-aanduidende woorden, zoals *plenty* in (15):

- (15) In ieder geval wonen in de Vereenigde Staten nog plenty afstammelingen van de Nederlanders

Het woord *plenty* mag dan ontleend zijn aan het Engels, het syntactische gedrag ervan is helemaal vernederlandst. Extractie van het kwantitatieve *er* (zie 16a) of gespletten topicalisatie (zie 16b) vormen voor mijn Binnen-Nederlands, bijvoorbeeld, geen enkel probleem:

- (16) a Er zijn *er*_i nog [plenty *t*_i]
b [*Afstammelingen van de Nederlanders*]_i zijn er nog [plenty *t*_i] in de Verenigde Staten.

Concluderend lijken we te mogen stellen dat de infiltratie van het Engels in het (Binnen-) Nederlands voornamelijk beperkt lijkt te zijn tot een deel van het taalsysteem, namelijk het lexicon. En binnen dat lexicon beperkt het zich dan ook nog eens tot wat Emonds de 'Dictionary' noemt, d.w.z. dat deel van het lexicon waarin onze kennis van inhoudswoorden is opgeslagen. De vraag "Hoe is het met de gesteldheid van uw Nederlands?" zou dan ook goed beantwoord kunnen worden met: "Over het algemeen gaat het met mijn grammatisch gestel heel goed" – een totaliteitsantwoord – "alleen die vreemde inhoudswoorden in mijn Lexicon (d.w.z. het dictionary-deel)" – een lokaliteitsantwoord. Hoeveel last eenieder van die vreemde indringers heeft varieert van spreker tot spreker. Sommige sprekers willen ze weren uit het Buiten-Nederlands, andere sprekers (bijv. sommige jongeren of bepaalde zakenlieden) 'kicken' op het gebruik ervan. In ieder geval stelt het Binnen-Nederlands van elk individu zich weerbaar op. De grammatisch-functionele elementen van het Binnen-Nederlands (waaronder flexionele elementen) vormen een belangrijk verdedigingsmiddel tegen deze vreemde lexicale indringers. Deze grammatische elementen van het Binnen-Nederlands treden als een soort talige antilichamen op: door zich te verbinden met het vreemde inhoudswoord, ontstaat een voor het Nederlandse taalsysteem onschadelijke verbinding. Zie bijvoorbeeld het Engelse woord *fair*, dat na verbinding met de Nederlandse adjectivale flexie *-e* een gewoon Nederlands-grammatisch gedrag vertoont.⁴

7 Conclusie

Ik begon dit artikel met de vraag: "Hoe leefbaar is het Nederlands?," waarbij 'leefbaarheid' de betekenis heeft van 'levenskracht,' oftewel 'vitaliteit.' Een onderscheid heb ik daarbij gemaakt tussen de vitaliteit van het Buiten-Nederlands en die van het Binnen-Nederlands. Met de vitaliteit, en gekoppeld daaraan: weerbaarheid, van de Nederlandse taal als sociaal-cultureel verschijnsel en communicatiemiddel lijkt het in het algemeen goed gesteld. Ofschoon er in sommige gevallen misschien enige alertheid op zijn plaats is, lijkt de oprichting van taalpolitieke partijen ter bescherming van het Buiten-Nederlands (bijvoorbeeld Leefbaar Nederlands) niet nodig. Ook heb ik aan de hand van enkele voorbeelden de vitaliteit van het Binnen-Nederlands trachten te illustreren. Het 'grammatisch gestel' van een Nederlands sprekend individu is krachtig en weerbaar, en dat in verschillende ontwikkelingsstadia. Vreemde, talige binnendringers bevinden zich voornamelijk in het lexicale domein en dan nog eens slechts in een deel daarvan (Emonds' zogenaamde 'Dictionary'). Deze indringers worden echter 'onschadelijk' gemaakt door het Nederlandse taalsysteem, doordat het functionele systeem in verbinding treedt met deze vreemde inhoudswoorden. Het vitale Binnen-Nederlands treedt hier weerbaar op.

⁴ Zie Muysken (2002) voor illustraties van de taakverdeling tussen functiewoorden enerzijds en inhoudswoorden anderzijds in verschillende vormen van taalcontact (ontlening, mengtalen).

Appendix

In deze appendix ga ik wat uitgebreider in op het syntactische patroon *hoe 'n grote auto*. Een opmerkelijke eigenschap van deze woordgroep is natuurlijk het feit dat het graadwoord en het attributieve adjectief van elkaar gescheiden worden door een onbepaald lidwoord. Helemaal onbekend is dit patroon (graadwoord + onbepaald lidwoord + adjectief + nomen) natuurlijk niet. Zoals de volgende voorbeelden laten zien treffen we het ook aan in het Standaard-Nederlands, bijvoorbeeld bij het graadwoord *zo* en het exclamatieve *wat*.

- (1) a [Zo'n grote auto] heeft hij gekocht.
b [Wat 'n grote auto] heeft hij gekocht!

In beide gevallen specificert het graadwoord de graadeigenschap van het bijvoeglijk naamwoord.

De vraag rijst wat ten grondslag ligt aan dit gespleten patroon. Ofschoon een diepgaande en uitgebreide bespreking van deze constructie buiten het bestek van dit artikel valt, wil ik hier enkele opmerkingen maken over een tweetal mogelijke analyses van woordgroepen zoals *hoe'n/zo'n/wat 'n grote auto*. Volgens de eerste analyse wordt het graadwoord uit de attributieve adjectivale woordgroep verwijderd en naar een structurele positie links van het onbepaalde lidwoord 'n verplaatst. Schematisch ziet dat er als volgt uit, waarbij wordt aangenomen dat 'n in de functionele positie D staat (d.w.z. de determinator-positie):

- (2) [_{DP} hoe_i [_D 'n [_{NP} [_{AP} t_i grote] [_{NP} auto]]]]

Er rijzen een aantal bezwaren tegen deze structurele analyse. Ten eerste is extractie uit adjuncten (d.w.z. niet-argumenten) over het algemeen uitgesloten. Ten tweede rijst de vraag waarom extractie van een graadwoord is toegestaan uit attributieve adjectivale woordgroepen maar niet uit predikatieve adjectivale woordgroepen:

- (3) *Hoe_i is jouw auto [t_i groot]?

Op basis van deze bezwaren wijs ik de analyse in (2) af en ga ik over naar de tweede analyse, een analyse die op het eerste gezicht wellicht nog vreemder oogt maar die volgens mij meer in de juiste richting is. Kern van deze analyse is de gedachte dat het onbepaald lidwoord 'n een verbindend element is dat zich bevindt binnen de adjectivale woordgroep. Ruwweg ziet dat er dan als volgt uit:

- (4) [[hoe'n grote] auto]

Het voorkomen van een onbepaald lidwoord in een adjectivale omgeving wekt aanvankelijk bevreemding op. Onbepaalde lidwoorden komen normaliter alleen in combinatie voor met zelfstandige naamwoorden. Maar zelfs in sommige nominale contexten is de aanwezigheid van het onbepaalde lidwoord 'n verrassend te noemen. Neem bijvoorbeeld de volgende nominale constructies:

- (5) a wat voor 'n auto's
 b wat 'n auto's
 c zo'n auto's (regionaal)
 d die eikel van 'n Jan

In deze voorbeelden gaat 'n vooraf aan een meervoudig nomen of aan een eigennaam. Normaal is een dergelijke combinatie uitgesloten, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden:

- (6) a * 'n auto's
 b * 'n Jan

In Bennis, Corver & Den Dikken (1998) wordt het element 'n in constructies zoals (5) aangeduid als een 'spurious indefinite article.' Het Latijnse adjectief *spurius* (waarschijnlijk afkomstig uit het Etruskisch) staat voor 'vals' en 'onecht' en duidt bij gebruik als zelfstandig naamwoord een onecht kind aan, oftewel een bastaard. In navolging van deze betekenis zal ik het onbepaalde lidwoord 'n aanduiden als een 'bastaardlidwoord,' oftewel een hybride lidwoord.

Dit bastaardlidwoord verenigt eigenschappen in zich zowel van het onbepaalde lidwoord als van een predicatief hoofd. Het is een woord dat vormelijke gelijkenis heeft met het onbepaalde lidwoord 'n maar een ander grammatisch gedrag vertoont. Het congrueert bijvoorbeeld niet noodzakelijk in getal met het erop volgende zelfstandige naamwoord. Bennis, Corver & Den Dikken nemen dan ook aan dat dit 'n niet gespecificeerd is voor de grammatische eigenschap getal en voorkomt als het hoofd (d.w.z. de kern) van een predikatieve woordgroep, d.w.z. een woordgroep waarin een predikatieve relatie bestaat tussen een 'subject' en een predikaat. Een opmerkelijke eigenschap van deze subject-predikaat-relatie binnen de nominale woordgroep betreft dan de woordvolgorde van het predikatieve element en het 'subject', d.w.z. het element waarover geprediceerd wordt: het predikatieve element (*wat, zo, eikel*) gaat vooraf aan het nomen dat de subject-functie heeft, nl. *auto's, Jan*. Ervan uitgaande dat de sequentie 'subject-predikaat' de basisvolgorde van de predikatierelatie is, concluderen Bennis, Corver & Den Dikken dat de syntactische patronen in (5), waarin het predikatieve element voorafgaat aan het subject, afgeleide volgordes zijn. De basisstructuur ziet er uit als in (7a) en de afgeleide structuur als in (7b):

- (7) a $[_{DP} \text{Spec} [_{D'} D [_{XP} [_{NP} \text{auto's}] [_{X'} 'n [\text{wat}]]]]]$
 b $[_{DP} \text{wat}_i [_{D'} 'n_j [_{XP} [_{NP} \text{auto's}] [_{X'} t_j t_i]]]]]$

Zoals weergegeven is in (7a), bevat de nominale woordgroep een Small-Clause-achtige woordgroep (XP), waarvan *auto's* het subject is, *wat* de predikatieve constituent en 'n het hoofd van de Small-Clause-structuur. In de afgeleide structuur (7b) staat het bastaardlidwoord (na verplaatsing) in de hoofdpositie van de zogenaamde Determiner Phrase (DP). Het predikatieve element *wat* is verplaatst naar de specificerder-positie van D, alwaar het een exclamatieve interpretatie krijgt toegekend (Zie Bennis, Corver & Den Dikken 1998 voor details).

Het voorkomen van het bastaardlidwoord 'n lijkt beperkt te zijn tot predikatieve omgevingen binnen de nominale woordgroep, en wel die predikatieve omgevingen waarin predikaatverplaatsing heeft plaatsgehad. Als we nu terugkeren naar de globale structuuranalyse in (4) voor de woordgroep *hoe'n grote auto*, dan kunnen we de structuuranalyse van de constituent *hoe'n grote* nu preciseren: *hoe* is een interrogatief predikaat dat prediceert over de graadeigenschap die geassocieerd is met het gradeerbare adjectief *grote*. Het lidwoord 'n is het zogenaamde bastaardlidwoord. Het adjectief *grote*, tenslotte, is het 'subject', d.w.z. het element waarover geprediceerd wordt. De basisstructuur van de adjectivale woordgroep ziet er dan uit als in (8a), en de afgeleide structuur als in (8b) (zie Corver 1997 voor een uitgebreide bespreking van de categorie DegP (Degree Phrase)):

- (8) a $[_{\text{DegP}} \text{Spec } [_{\text{Deg}} \text{Deg } [_{\text{XP}} [_{\text{AP}} \text{grote}] [_{\text{X}} 'n \text{ [hoe]}]]]]]$
 b $[_{\text{DegP}} \text{hoe}_i [_{\text{Deg}} 'n_j [_{\text{XP}} [_{\text{AP}} \text{grote}] [_{\text{X}} t_j t_i]]]]]$

De complete structuur van (4) ziet er dan als volgt uit:

- (9) $[_{\text{DP}} \text{D } [_{\text{NP}} [_{\text{DegP}} \text{hoe}_i [_{\text{Deg}} 'n_j [_{\text{XP}} [_{\text{AP}} \text{grote}] [_{\text{X}} t_j t_i]]]]] [_{\text{NP}} \text{auto}]]]$

Als het bastaardlidwoord 'n opduikt in adjectivale contexten waarin predikaatverplaatsing heeft plaatsgevonden, dan zou men verwachten dat dit element niet alleen opduikt in attributieve contexten (zoals in (1)-(2)), maar ook in predicatief gebruikte adjectivale structuren. Een buitengewoon interessante maar tot nu toe moeilijk te plaatsen observatie van de taalkundige Overdiep valt hier op zijn plaats. In zijn *Stilistische Grammatica* (1937:600) merkt Overdiep terloops het volgende op over het Katwijks: "Dit *hoe'n* komt ook als *praed. adj.* voor." Hij geeft het volgende voorbeeld (Overdiep bestempelt het element 'n in (10), dat voorafgaat aan het koppelwerkwoord, als een 'rhythmische negatie'):

- (10) Dat kwam er an hoe'n lang je zaewerd 'n was
 'Het hing er vanaf hoe lang je reis was.'

Volgens de hierboven voorgestelde predikaatverplaatsingsanalyse ziet de afgeleide structuur van de predikatieve constituent *hoe'n lang* er als volgt uit:

- (11) $[_{\text{DegP}} \text{hoe}_i [_{\text{Deg}} 'n_j [_{\text{XP}} [_{\text{AP}} \text{lang}] [_{\text{X}} t_j t_i]]]]]$

De aanwezigheid van het bastaardlidwoord in deze predicatief gebruikte adjectivale woordgroep suggereert dat in het Katwijks zoals beschreven door Overdiep, het bastaardlidwoord 'n z'n lidwoordachtige trekjes verloren heeft: 'n hoeft zich niet eens binnen een zelfstandig-naamwoord-woordgroep te bevinden. Het lijkt zich puur te gedragen als predicatief hoofd en is feitelijk geen lidwoordachtig element meer. In andere variëteiten van het Nederlands blijft de sequentie *hoe'n + adjectief* beperkt tot attributieve omgevingen. Dit kan erop wijzen dat het bastaardlidwoord in die variëteiten het lidwoordachtige karakter nog niet verloren heeft: het vereist nog altijd de nabijheid van een zelfstandig naamwoord. Merk overigens op dat die nabijheid gegarandeerd wordt doordat het bastaardlidwoord vanuit de predikatieve hoofdpositie naar de hoofdpositie van Deg gaat. Daarmee

wordt de eigenschap 'onbepaaldheid' feitelijk een eigenschap van de hele DegP. Deze DegP staat structureel in een lokale relatie tot het gemodificeerde nomen. Schematisch:

(12) [DP D [NP [DegP <-def>hoe_i [Deg'<-def> 'n_j<-def>[XP [AP grote] [X' t_j t_i]]]] [NP auto]]]

Het feit dat het kenmerk 'onbepaaldheid' via de attributief gebruikte DegP beschikbaar is binnen de nominale woordgroep is wellicht de reden dat de determinator-positie (D) leeg (of misschien zelfs afwezig) kan blijven. Vanuit grammatisch-economische overwegingen ("Vermijd redundantie in de grammatische uitdrukking van de grammatische eigenschap *onbepaaldheid*") zou het kunnen zijn dat een eigenschap als 'onbepaaldheid' niet meervoudig wordt uitgedrukt binnen de nominale woordgroep. Ik moet hier echter meteen aan toevoegen dat er (Germaanse) dialecten zijn waarin die redundante expressie wel is toegestaan. In het dialect van St. Gallen (Oosten van Zwitserland), bijvoorbeeld, komen de volgende gerelateerde patronen voor (Afra Sturm p.c.):

(13) a (en) ganz en guete Wii
       'n nogal 'n goede wijn
       'een nogal goede wijn'
       b (en) sehr en guete Wii
       'n erg 'n goede wijn
       'een erg goede wijn'

Deze voorbeelden zijn bijzonder interessant omdat ze duidelijk laten zien dat het tweede onbepaalde lidwoord *en*, dat tussen het graadwoord en het bijvoeglijke naamwoord in staat, niet het 'normale' onbepaalde lidwoord kan zijn. Dat bevindt zich immers (optioneel) in de meest linksperifere positie. Het tweede *en* in de lineaire sekwenties in (13a,b) is het bastaardlidwoord. De structuur die aan een sekwentie als in (13b) kan worden toegerekend is dan die in (14):

(14) [DP (en) [NP [DegP <-def>sehr_i [Deg'<-def> en_j<-def>[XP [AP guete] [X' t_j t_i]]]] [NP Wii]]]

Het bovenstaande is natuurlijk niet meer dan een eerste aanzet tot de doorgronding van constructies van het type *hoe'n grote auto*. De suggestie dat we hier te maken hebben met wat ik een 'bastaardlidwoord' heb genoemd, wordt overigens bevestigd door het feit dat voor de meeste *hoe'n*-sprekers het meervoudige patroon *hoe'n grote auto's* eveneens acceptabel is. In deze sequentie wordt het lidwoord 'n gevolgd door een meervoudig nomen (net zoals in *wat 'n grote auto's!*). Interessant is ook dat veel sprekers een duidelijk contrast voelen tussen (het acceptabele) *hoe'n grote auto's* en de (ongrammaticale) variant **hoe grote auto's*.

- **Bibliografie**

- Appel, R. (2002).** Kleine talen – grote belangen. *De Gids* 1.
Bennis, H., N. Corver en M. den Dikken (1998). Predication in nominal phrases. *The journal of comparative Germanic linguistics* 1, 85-117.

- Chomsky, N. (1986).** *Knowledge of language. Its nature, origin and use.* New York: Praeger.
- Corver, N. (1997).** The internal syntax of the Dutch extended adjectival projection. *Natural language and linguistic theory* 15, 289-368.
- Emonds, J.E. (2000).** *Lexicon and grammar: The English syntacticon.* Berlijn/New York: Mouton de Gruyter.
- Hoekema, T. (1996).** *Beknopte Friese vormleer.* Leeuwarden/Ljouwert: Afûk.
- Kampen, J. en F. Wijnen (2000).** Grammaticale ontwikkeling. In: A. Schaerlaekens en S. Gillis (red.). *Kindertaalverwerving: Een handboek voor het Nederlands.* Groningen: Nijhoff, 125-185.
- Muysken, P. (2002).** *Waar is de taalwetenschap?* Rede, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Nortier, J. (2001).** *Murks en straattaal.* Amsterdam: Prometheus.
- Overdiep, G.S. (1937).** *Stilistische grammatica van het moderne Nederlandsch.* Zwolle: Tjeenk Willink.
- Pinker, S. (1994).** *The language instinct.* London: Penguin books.
- Royen, G. (1953).** *Buigingsverschijnselen in het Nederlands.* Deel III/2. N.V. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij.
- Sassen, A (1953).** *Het Drents van Ruinen.* Assen: Van Gorcum.
- Schoorlemmer, M. (1998).** Possessors, articles and definiteness. In: A. Alexiadou en C. Wilder (red.), *Possessors, predicates and movement in the determiner phrase.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 55-86.
- Stoett, F.A. (1923).** *Middelnederlandsche spraakkunst. Syntaxis.* 3de druk. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- Swaan, A. de (2002).** *Woorden van de wereld. Het mondiale talenstelsel.* Amsterdam: Bert Bakker.